

Роль літератури у формуванні ідентичності учнів підліткового віку

У статті прослідковано етапи формування ідентичності дитини під впливом різних факторів. Наголошено на особливій ролі читання художніх книг та навчання, як особливих процесах, завдяки яким підлітки набувають почуття власної ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, читання.

Nelin Yevhen Volodymyrovych

The Role of Literature in the Identity Formation of Teenage Students

The steps of a child's formation of identity under the influence of various factors have been traced in the article. A significant role of fiction reading and education has been highlighted as special processes due to which teenagers get the feeling of self-identity.

Key Words: identity, identification, reading.

Книги надають великі можливості, що охоплюють різні теми для занять. Багато книжок створюють передумови для розмови з дитиною про її сім'ю, друзів, захоплення. Найбільш багатий матеріал для роботи з дітьми надають легенди і народні казки. Бруно Беттельхейм пише: «Казки в різноманітних формах повідомляють дитині, що боротьба з життєвими негараздами неминуча; це органічна частина людського існування, але якщо людина не знітиться, а стійко зустрине несподівані і неминучі труднощі, то подолає всі перешкоди і врешті-решт виявиться переможцем» [1, с. 107].

Формування власної ідентичності починається ще до настання підліткового віку і з його закінченням не завершується. Цей процес триває протягом всього життя. Е.Еріксон підкреслював, що пошук ідентичності є «нормативною кризою», нормальною

фазою посилення конфліктів. В цей період підліток має сформувати почуття власної ідентичності та, відповідно, уникнути небезпеки дифузії ідентичності [2, с. 327].

Основою ідентичності складає ідентифікація, яка починається відразу ж після народження. Ідентифікація з батьками являє процес, при якому дитина переймає та за-своєє цінності, погляди, моделі поведінки та особистіші характеристики батьків, що є основою формування власного Я образу.

В молодшому шкільному віці, учні дивляться на себе виходячи з певного набору ролей: друг, футболіст, відмінник і т.д., поступово рухаючись до своєї ідентичності. В підлітковому ж віці, внаслідок посилення когнітивних можливостей, відбувається аналіз конфліктності ролей та їх реорганізація [3, с. 525—526].

Одним із процесів, завдяки якому підлітки набувають почуття власної ідентичності є навчання. Людині необхідно зібрати інформацію про себе та навколишній світ, щоб прийняти життєво важливі рішення. Під час читання художньої літератури, учні, як правило, ідентифікують себе з певними героями, риси характеру яких їм більше притаманні та до вподоби. Аналіз учнями навчальної літератури, а саме моральних якостей героїв в творах, призводить до того, що сама структура психологічного досвіду особистості носить ярко виражений сценарний характер. В основі психологічного досвіду особистості лежить «подія», яка вже потенційно містить в собі сценарій соціальної взаємодії і певне взаємодоповнення ролей. Психічні стани, базові складові психологічного досвіду особистості, породжені і відтворені культурним гештальтом, тому позиційно(композиційно) пов'язані у всіх його носіях [4, с. 11].

Ідентичність являє собою свого роду еластичність суттєво важливих структур в процесі змін. Таким чином, хоча це може здатися дивним, необхідно, щоб міцно сформована ідентичність зазнавала радикальних змін, адже така ідентичність містить в собі базові цінності, спільні для різних культур. Справжня ідентичність залежить від тієї підтримки, яку людина черпає з колективного почуття ідентичності, яку характеризують значні для неї соціальні групи: клас, нація, культура та ін. Так, образ справжнього українця, ввібрав в себе досвід землероба і козака-лицаря, захисника своєї землі. Цей образ відтворено у народних думках, історичних піснях, у творах Т.Шевченка, у «Вечорах на хуторі поблизу Диканьки» М.Гоголя [5, с. 13]. Саме під час вивчення Української літератури в 6-9 класах, у підлітків найшвидше формується почуття власної, національної ідентичності. Як зазначав з цього приводу французький публіцист та філософ Луї Бональд: «Література є виразом суспільства, так само як слово є виразом людини».

Література

1. Оклендер В. - Окна в мир ребенка - М.: «Класе», 2009.
2. Райе Ф. и Должин К. - Психология подросткового и юношеского возраста. 12-е изд.- СПб.: Питер, 2010.
3. Крайг Г. и Бокум Д. - Психология развития. 9-е изд.— СПб.: Питер, 2011.
4. Воробьева Л.И., Снегирева Т.В. - Психологический опыт личности: к обоснованию подхода// Вопросы психологии, 1990, №2.
5. Причепій С.М., Черній А.М., Чекаль Л.А.: Філософія - К.: «АВ», 2008.